

Una anàlisi de la festa de sa Pota del Rei

XIV JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Aina M. Escobar Sánchez

Emili Menasalvas Bonnín

1. Presentació i motivacions de la comunicació

Els comunicants som dos inquers de formació humanística: Aina Escobar és llicenciada en Història de l'Art per la UIB (2012) i Emili Menasalvas Bonnín és llicenciat en Filosofia, també per la UIB (2013).

Com a joves inquers, vam assabentar-nos de la festa de la qual és objecte la present comunicació, i que ens va arribar a oïdes com a “festa de moros i cristians a Inca”. Aquest fet ens va sobtar a ambdós, ja que cap no teníem constància d'un fet similar a la nostra ciutat, per la qual cosa, amb la curiositat natural que ens caracteritza, en la posada en comú de les impressions sorgides, vam decidir investigar-ne una mica més a fons.

Des d'un primer moment, la festa ens va semblar un tant fora de lloc, però considerarem necessària una tasca d'informació, processament, anàlisi i reflexió per fonamentar les opinions que n'havien sorgit al respecte.

2. Documentació

Així doncs, vàrem decidir que la primera passa a realitzar era una recerca documental. Teníem clar que, tractant-se d'una festa novella, no trobaríem gran quantitat d'informació, però tot i així vam arribar a bon port.

Per obtenir la “versió oficial” de la festa (la qual s'explicarà més amb detall a apartats posteriors), denominada institucionalment com a Festa de sa Pota del Rei, vam acudir als programes de festes patronals de Sant Abdon i Sant Senén, marc de celebració de la festa.¹

¹ Vegeu programes de festes de Sant Abdon i Sant Senén de l'any 2008, data de la primera edició de la festa, fins al 2013, cinquena edició.

En aquesta primera fase de recerca, i ja que cap dels dos comunicants havíem assistit pròpiament a cap celebració, vàrem considerar oportuna una recerca audiovisual a la xarxa, així com també una recerca a la premsa.

D'aquesta manera, a Youtube trobàrem tot un seguit de vídeos, alguns penjats directament per l'Ajuntament d'Inca, i d'altres enregistrats per assistents particulars.²

Així mateix, també trobàrem diferents retalls de premsa. Amb respecte a aquest punt de recerca, hem de dir que sovint haguérem de baratar les paraules claus de recerca de <<Festa Pota Rei Inca>> per <<Festa Moros Cristians Inca>>, i aconseguírem així un major nombre d'entrades coincidents. Aquest petit detall és curiós, significatiu i, a la vegada, certament encoratjador, atès que dóna suport a la idea inicial que teníem de possible confusió de la nostra festa amb les de moros i cristians d'altres municipis, que desenvoluparem més detalladament a l'apartat d'anàlisi de l'acte.³

Per acabar amb les recerques a la xarxa, també poguérem accedir a alguns blogs i continguts de les xarxes socials, publicats pels assistents.⁴

Tornant al procés documental, una vegada ben assabentats del contingut de la festa, que se'ns presentà com una barreja entre història i llegenda, recorreguérem a ambdues per extreure'n el bessó cultural que envolta una celebració d'aquestes característiques.

Acudírem doncs a diferents llibres i manuals d'història on aparegués Inca al període de conquesta, dels més concrets als més generals: *Inca en la història (1229-1349)* (Llabrés i Rosselló, 1998), *Breu història d'Inca* (Pieras, 1986), *Mallorca en el segle XIII* (Cateura, 1997), *La conquesta de Mallorca* (Vinas, 2007), *Mallorca Musulmana* (Rosselló Bordoy, 2007), *Crònica àrab de la conquesta de Mallorca* (Ibn 'Amira al-Mahzumi), *Història de Mallorca* (Xamena, 1991), *Mallorca Medieval* (Ensenyat), *La pervivència del rei en Jaume* (Quintana i Calafat, 1992), *Història de les Illes Balears* (Casasnovas, 1998), *Història de les Illes Balears* (Moll i Serra, 2000).

Els exemplars es troben disponibles a la biblioteca del claustre de Sant Domingo.

2 Enllaços dels vídeos trobats a la xarxa rere la recerca <<Festa Pota Rei Inca>>:

Festa Pota del Rei – 2012

Festa Pota del Rei 2011

Festa de sa Pota del Rei 2013

Festa de Sa Pota del Rei, a Inca

Elecció Jaume I i Benhabet, festa de la Pota del Rei.

Festa Sa pota des rei

Enllaços dels vídeos trobats a la xarxa rere la recerca <<Festa Moros Cristians Inca>>:

Moros i cristians a Inca

MOROS I CRISTIANOS INCA'09

moros y cristianos (2)

Sarracenos y cristianos ayer se entregaron en cuerpo y alma para recrear la legendaria batalla.

3 Enllaços dels retalls de premsa més interessants per a la nostra tasca:

<http://dbalears.cat/actualitat/balears/moros-i-cristians-per-a-tots.html>

<http://ultimahora.es/mallorca/noticia/noticias/part-forana/moros-cristianos-enfrentan-inca.html>

<http://incaavui.com/2011/07/24/el-encuentro-entre-benahabet-y-el-rey-jaume-i-anima-a-una-multitud-en-inca-que-celebro-la-festa-de-sa-pota-del-rei/>

<http://www.diariodemallorca.es/part-forana/2013/07/30/sarracenos-mataban-cristianos-cinco-cinco/863868.html>

4 Xarxes socials, blogs (recerca <<Moros Cristians Inca>>)

<http://www.flickr.com/photos/pottipotti/7633329246/>

<http://goranots.wordpress.com/2009/07/27/moros-i-cristians-dinca-la-ciutat-que-tu-vols/>

<https://picasaweb.google.com/gentdarmes/Prensa?authkey=Gv1sRgCMSRw9DbnPLpFA#5777985866100288978>

Òbviament també haguérem d'acudir a la llegenda, que pot trobar-se al recull de rondalles d'en Jordi des Recó, i que exposarem més endavant.

3. La versió oficial i una primera crítica

Una vegada exposades les fonts que utilitzàrem per dur a terme aquest estudi, cal començar amb la feina pròpiament dita. Abans, però, no podem deixar d'exposar el que hem decidit anomenar “versió oficial” de la festa.

Denominarem versió oficial com el conjunt de raons i justificacions que consideram que l'Ajuntament d'Inca exposa a l'hora de proposar la celebració de la festa que aquí ens ocupa i que engloba alhora la seva forma, és a dir, el caràcter que ha pres al transcurs de la seva praxis. Aquesta versió oficial, l'extreim principalment de la documentació que aporta l'Ajuntament d'Inca en el programa de festes de 2008, any en què per primera vegada se celebra la festa de sa Pota del Rei, ja que la informació del contingut de la festa que l'Ajuntament ofereix als programes de festes patronals minva considerablement amb el pas dels anys.

Tornant al programa del 2008, les justificacions que es fan per part del consistori són:

- Enaltiment de la figura de Jaume I, en homenatge al 800è aniversari del seu naixement, l'any 2008.
- Reivindicació dels orígens culturals d'Inca, de la societat inquera en particular, i de la mallorquina en general.
- Recuperació del serral de ses Monges com a punt de trobada dels inquers i inquieres, fent servir un esdeveniment de la història local com a pretext.

Aquests tres objectius serien els objectius explícits que l'Ajuntament dóna per justificar la creació d'aquesta nova festa.

Ara bé, també es pot extreure un objectiu implícit del fet mateix de voler crear una festa popular *ex novo*, és a dir, de nova creació, el qual no és més que la pretensió de crear “esperit de poble” a Inca, que és com en parla la versió oficial.

Sense voler entrar al detall en què significa “esperit de poble”, tema molt tractat per filòsofs, antropòlegs i pensadors en general, direm, molt resumidament, què n'entendem nosaltres. En aquest sentit, “esperit de poble” és aquell sentiment que porta els éssers humans a concebre un passat comú, i per tant, permet concebre un sentiment d'unitat entre els diferents membres d'una societat. Per això, permet superar la frontera de l'individualisme tan característic de la societat de consum postindustrial en la qual vivim, així com parlar d'una comunitat més o menys homogènia que actua en forma de subjecte col·lectiu.

És a dir, “l'esperit de poble” permet la creació d'un vincle de solidaritat entre les diferents persones d'un lloc determinat on totes elles són vistes i integrades dins una mateixa idea de poble.

En resumides paraules, crear un “esperit de poble” no és més que allò que els mallorquins deim comunament com “fer poble”. Aquest voler fer poble és el que suposam que es troba a la base de tota justificació de la festa mateixa, ja que, si no, no es podria entendre el perquè un ajuntament s'esmera a crear una festa nova.

Fer poble és necessari per a qualsevol tipus de comunitat i, en el cas de la societat inquera, entenem que encara més, perquè són pocs els actes o iniciatives on un bon gruix de la societat inquera s'impliqui de manera activa.

Una vegada que hem exposat els objectius que la festa pretén complir, és el moment de parlar del desenvolupament i la forma mateixa que té. La festa de sa Pota del Rei, com diu el programa del 2008, oscil·la entre la llegenda i la història. Ja que el text que presenta l'Ajuntament d'Inca no és gaire extens pel que fa a l'exposició de com serà la festa, el citarem textualment:⁵

<< Molt a prop del serral de les Monges hi ha una pedra amb una marca que la tradició popular atribueix a la pejada del cavall del rei Jaume I. Aquesta llegenda conta que el rei, des del puig major, en veure tots els sarraïns que hi havia al serral dels Molins, saltà des de la muntanya i copejà aquesta pedra amb el cavall abans d'ajusticiar tots els moros amb qui es trobà.

El *Llibre dels Feits*, atribuït al mateix Jaume I, ens conta una història molt diferent que parla de com el cabdill local Benahabet, lluny de lluitar contra l'exèrcit cristià, els ajudà de manera pacífica.

Entre el que diu la llegenda popular i el que contenen els fets històrics se situarà enguany la Festa de sa Pota del Rei, una celebració impulsada en el marc de les festes per reivindicar la vigència de la figura de Jaume I, però també destinada a fer perviure la història d'Inca.

La festa tindrà el seu moment especial precisament al serral de les Monges, on dos equips, un integrat per sarraïns i un altre per cristians, liderats pel cabdill Benahabet i pel rei Jaume, escenificaran una lluita que protagonitzaran els capitans dels dos exèrcits.

A continuació, els dos exèrcits rivals baixaran en processó pel carrer de Sant Bartomeu fins a la plaça d'Espanya, on els sarraïns rebran homenatge al rei Jaume I després de compartir balls tradicionals. Llavors arribarà el moment culminant de la festa: els cristians pujaran al balcó de l'Ajuntament per despenjar l'estandart àrab i col·locar la bandera d'Inca.>>

Amb aquestes paraules veim com s'esmenta que la festa oscil·la entre la llegenda i la història, així com també com es desenvoluparà: trobada dels dos exèrcits, batalla entre els dos com a fet central de la festa i anada a l'Ajuntament, on es produeix el canvi d'estendard i les ofrenes a Jaume I.

Desgranades ja la versió oficial i les seves justificacions, no podem més que encarar una primera crítica a aquestes, enfocada al mal ús de la història local per dur a terme una festa popular, sorgida, però, per proposta institucional.

Per no complicar l'exposició tendrem en compte la dualitat història-llegenda que planteja l'Ajuntament i les exposarem per separat.

L'objectiu de tot plegat és mostrar la manipulació històrica que es fa dels fets de la conquesta de Mallorca per part de la Corona d'Aragó pel que fa al municipi d'Inca, així com la desvirtuació en la interpretació de la llegenda, usant-la com a pretext d'una escena bèl·lica, mentre que el que s'explica és la curiosa forma d'una roca i un espai emblemàtic per als inqueris i inqueres.

Tot plegat ens porta a afirmar que es fa impossible la reconciliació entre un dels objectius principals, el de fer perviure la història d'Inca, i la forma en com es desenvolupa la festa de sa Pota del Rei, per implicar, en certa manera, un rerefons fal·laç i un discurs fàcilment malinterpretable.

Tot i les ja citades advertències que la festa oscil·la entre la llegenda i la història, creim convenient fer un petit recorregut per la història local i de l'illa, que en justifiqui tan aspres mots al respecte.

Si ens remetem a la història, la festa de sa Pota del Rei s'emmarcaria dins el context de la conquesta de l'illa de Mallorca per part de Jaume I i les seves tropes. Com és ben sabut, Jaume I arriba a Mallorca el setembre de 1229 amb l'objectiu de conquerir l'illa, que en aquells temps es trobava en mans dels musulmans.

Així doncs, i per diferents motius que no cal esmentar aquí, car manquen de rellevància per al nostre estudi, el fet és que, després de diferents batusses per les quals els illencs musulmans varen ser derrotats, Jaume I comença el setge de la ciutat de Palma, que finalment acaba per ser conquerida el 31 de desembre de 1229.

No obstant això, amb la conquesta de la capital del regne no s'havia consumat la conquesta de Mallorca. La zona del Pla va ser fàcilment dominada. No així la serra de Tramuntana o la de Llevant, on molts musulmans s'havien refugiat després de la subjugació de Madina Mayûrqa.

Tot i que el gruix de la conquesta es produí l'any 1229 i 1230, Jaume I hagué de tornar el 1231 per acabar de rendir els pocs musulmans que quedaven. D'aquesta manera, els esdeveniments que es pretenen narrar a la festa de sa Pota del Rei se situarien precisament en aquest interval de temps que va del setembre de 1229 a l'any 1231, quan Jaume I hagué de tornar a Mallorca per sotmetre els castells d'Alaró, Santueri i Pollença, i subjugar Menorca mitjançant el tractat d'infudació de Capdepera.

El problema és que no consta que a Inca hi hagués cap batalla que enfrontàs les tropes de Jaume I amb els musulmans illencs, tot i que sí que Jaume vengué a la ciutat diverses vegades. Dins aquest context és quan apareix la figura de Benahabet, Ibn Abbad, com és conegut a la *Crònica àrab de la conquesta de Mallorca*, o Ben Abbed, nom que rep al *Llibre dels Feits*, crònica atribuïda a Jaume I, i a altres fonts catalanes.

Benahabet se'ns presenta com a senyor de Bulansa (zona on es troba l'actual Pollença), un dels tretze districtes de la Mallorca musulmana.⁶ Tot i així, sembla probable la seva relació amb el districte d'Inkan, on es trobaria la nostra ciutat.

Fos d'on fos, el fet és que Benahabet, que es presenta com l'enemic de Jaume I i els cristians a la festa de sa Pota del Rei, va ajudar els cristians en la conquesta de l'illa renegant de la seva religió i dotant l'exèrcit del rei Jaume I amb queviures de tot tipus. El fet, doncs, és que Benahabet fou si més no imprescindible per a la conquesta de Mallorca i ajudà a convèncer de manera pacífica altres municipis propers al d'Inca perquè s'unissin a la causa de Jaume I.

Així doncs, trobam que un dels personatges principals, amb el qual s'enfronta directament Jaume I a la festa de sa Pota del Rei, és el mateix Benahabet, que a les cròniques àrabs apareix com a traïdor de la causa musulmana i que en el *Llibre dels Feits* apareix com a un personatge que ajudà en la conquesta:⁷

<<I aleshores, un sarraí de l'illa anomenat Ben Abbed ens envià un missatge a través d'un sarraí que dugué una credencial seva, dient que vindria a veure'ns, i que faria per manera que una part de l'illa (...) ens dugués queviures a la host i de tot el que tinguessin, i que estava segur que si Nós el tractàvem bé podria fer girar els altres de la nostra part.

Nós ho exposàrem als nobles de la host i tots digueren que estava bé que es fes; i després ens digué el sarraí que enviéssim alguns cavallers a un lloc adequat que hi havia a una llegua del campament, que ell hi acudiria sota la nostra paraula, que faria els tractes amb Nós i que ens serviria de bona fe i sense engany, i que ja veuríem quin servei tan gran ens prestaria (...).

Això és el que féu aquell àngel que Déu ens envià! I dic "àngel" tot i que era sarraí perquè ens tractà tan bé que per àngel el tinguérem, i per això el comparem a un àngel!>>

⁶ Les fonts no coincideixen respecte al nombre de districtes que hi havia a la Mallorca musulmana. El *Llibre dels Feits* parla de "dotze parts de l'illa", però el mapa proposat per Llabrés i Rosselló (Inca, 1998) en proposa tretze, i Moll i Serra (dir., Palma, 2000) n'esmenta fins a quinze.

⁷ Extret de: VINAS, A. R., *La conquesta de Mallorca*, Moll, Palma, 2007 (pàg. 68).

⁵ Programa de festes d'Inca Sant Abdó i Sant Senén any 2008, pàg. 2.

Quina necessitat hi havia de fer precisament de Benahabet, l'únic personatge realment propi del municipi d'Inca, l'enemic de Jaume I quan el que va fer és ajudar-lo? Si el que es pretenia, tal com hem vist a la cita anterior, era fer perviure la història local d'Inca, no es pot entendre aquesta manipulació tan exagerada de la història que converteix amics en enemics. Miquel Duran i Saurina, home de lletres i coneixedor de la història i cultura del lloc on va néixer, en el seu *Himne a Inca* canta a la figura de Benahabet fent justícia a la història i traient a col·lació la llegenda que envolta el nostre escut, del qual cal un estudi seriós per determinar-ne l'origen:

<<Tan prompte a l'illa arribava
el rei en Jaume primer,
ja ofrenes li enviava
Ben Abet, el moro inquer,
i en senyal de pleitesia
i d'estreta germandat,
al ca de l'escut unia
les barres del Principat>>⁸

Sota el nostre punt de vista, la figura del Conqueridor ja és prou coneguda i reivindicada en altres festes o dates. Agafi's l'exemple de la festa de l'Estendard. Incidir en aquesta vessant de Jaume I únicament com a conqueridor no ens sembla d'allò més original ni adequat en els temps que vivim: Pieras explica que, ja a l'any 1908, Inca participa en les celebracions que es realitzen pel 700è aniversari del naixement del rei En Jaume.⁹ Per què no, tal com fa Miquel Duran, enaltir la figura de Benahabet com a algú conciliador, pacificador i, a sobre, inquer?

Aquest enaltiment de la figura de Benahabet en detriment de la de Jaume I no vol dir, per part dels comunicants, que no siguem conscients de la importància que té l'arribada de Jaume I a les Illes per a la nostra cultura i llengua. Tot i així, l'Ajuntament s'excedeix en un dels seus objectius, que és el de reivindicar l'origen d'Inca, lligant-lo a la conquesta. Des del nostre punt de vista, cap conquesta és origen de res, ja que aquesta pressuposa l'existència prèvia de quelcom, en aquest cas, una vila musulmana.

Anem ara amb la llegenda que es troba recollida a l'aplec de *Rondalles Mallorquines*.¹⁰ La rondalla en qüestió és breu, tant, que deixarem que sigui el mateix Jordi des Recó qui ens la conti:¹¹

<<Darrera es convent de ses Monges d'Inca, a sa costa des molins, surt una timba a flor de terra i fa una regata, una espècie d'arregussai.

Diuen que va esser que el Rei En Jaume, com perseguia es moros per esvair-los de Mallorca, un dia era dalt es Puig Major, i los me veu devers Inca.

¿I què fa ell totd'una? Pega esclafit i esperonada an es cavall, i es cavall llongo, i se tirà just damunt aquella timba.

Es cavall llenega d'una pota, i tan fort aferrava, que va fer aquella llenegada, aquell arregussai, que encara s'hi veu ben senyat i ben coneixedor. An es moros al punt los hagué assolits, i es bocins més grossos que en deixà foren ses oreies>>

Ell no s'hi posava per poc, no, aquell Rei. Ni se'n porien riure gens”

Aquest tipus de rondalla que trobam aquí és típica i no és exclusiva del nostre municipi. De fet se'ns presenta dins l'aplec de *Rondalles Mallorquines* juntament amb d'altres de temàtica semblant. Així doncs, hi ha altres municipis o llocs singulars de l'illa de Mallorca que també tenen aquesta petjada feta pel cavall del rei Jaume I com és, per exemple, el castell d'Alaró.

Si llegim la rondalla, veim com Jaume I ajusticia els sarraïns que es troben al serral d'Inca, si bé podem dir que aquest no és l'acte central de la rondalla ni tampoc la finalitat mateixa d'aquesta. El fet vertaderament narrat és la marca o l'empremta que deixa el cavall a la pedra i no pas el fet mateix d'atacar els sarraïns.

Entenem aquí que aquest fet posa de manifest la voluntat dels mallorquins de revestir amb tons màgics i d'heroïcitat llocs emblemàtics per a la societat amb la presència d'un personatge cèlebre, estimat i de referència per als mallorquins i mallorquines: ni més ni menys que el rei que conquerí bona part del Mediterrani i que portà el cristianisme a les Illes Balears.

En realitat, doncs, hauríem de prendre aquesta rondalla com un conte que no té res a veure amb la història real, però que compleix una funció molt més important, al nostre parer, dins l'imaginari col·lectiu.

Es tracta d'una invenció popular que ajuda a mantenir viu en la memòria col·lectiva un lloc especial que serveix de trobada per al conjunt de societat, en aquest cas, inquera, envoltant-lo de cert misticisme per així intentar perpetuar el costum que existia prèviament de reunir-se al serral de ses Monges.

Per concloure aquesta reflexió al voltant de la llegenda que ajuda a conformar la festa de sa Pota del Rei, podem dir que és lloable l'intent de recuperar, per part de l'Ajuntament, un espai tan característic d'Inca per dur-hi a terme una festa en la qual la voluntat del consistori és que s'hi impliquin el major nombre d'inquers i inquieres encara que, al nostre parer, la manera de què això s'ha duit a terme sigui francament deficient.

Finalment, acabarem aquest apartat amb un recorregut breu any per any de la festa de sa Pota del Rei. S'ha de dir que la festa no ha evolucionat gaire pel que fa al contingut durant les cinc edicions ja celebrades.

L'acte vertebrador de la festa era i continua essent la batalla entre Benahabet i Jaume I al serral de ses Monges. Si bé és cert que l'Ajuntament va obrir les portes a la participació ciutadana en forma de “colles” que anaren aportant idees de millora, aquestes sols afectaven el tarannà de la mateixa festa i no el seu contingut. Per exemple, s'han canviat durant els diferents anys les característiques de la batalla, passant per la recreació pròpiament dita, una lluita amb globus d'aigua o amb bales de palla. Celebrem que l'Ajuntament tengui a bé d'escoltar els suggeriments dels inquers i inquieres, però a la vegada no podem deixar passar que aquests sols es refereixin a la manera en què se celebra la festa i no al seu contingut.

Pel que fa a l'assistència i participació hem de dir que la festa va ser realment ben rebuda pels inquers i inquieres els dos primers anys de la seva celebració, tant pel que fa a la participació com a l'assistència pròpiament dita. Ara bé, a partir d'aquell any l'assistència anà minvant a poc a poc i gairebé de manera imperceptible fins a l'any 2012 i 2013, on la davallada d'assistència fou més notòria i preocupant.

8 Extret de: LLABRÉS, P.; ROSSELLÓ, R., *Inca en la història (1229-1349)*. Ajuntament d'Inca, Inca, 1998, pàg. 28. Poema publicat fragmentàriament al programa de festes d'Inca de juliol de 1957.

9 Vegeu programa de festes de Sant Abdon i Sant Senén, any 2008, pàg. 7.

10 En aquest punt de la narració canviem el mot de *llegenda* pel de *rondalla*, mots que seran usats indistintament al llarg de l'article, per les ínfimes diferències que els separen i que no afecten de cap manera l'assumpte que ens ocupa.

11 Extret de: ALCOVER, A. M., *Rondalles mallorquines d'en Jordi des Recó*, TOM V, Moll, Palma, 1972, pàg. 107.

No podem atribuir una causa certa a aquesta enorme davallada, podrien ser-ne diverses, i cada una menys encoratjadora que l'anterior: els inquers no volen “fer poble”, aquesta no és la manera de “fer poble” que volen els inquers, la coincidència horària amb altres activitats festives, el cessament de subministrament de begudes alcohòliques durant l'acte... Certament es preocupant i l'Ajuntament havia de reflexionar-hi,

4. El perquè, així, no. Una segona crítica

Una vegada exposades al punt anterior la “versió oficial” de la festa i la problemàtica històrica que comporta, en aquest punt procedim a l'anàlisi d'altres problemàtiques implícites, tals com podrien ser la confusió amb altres festes, l'assimilació dels fets ficticis com a reals i les repercussions socials que pot comportar una festa *ex novo* d'aquest tipus.

En primer lloc, com dèiem, està clara la fàcil confusió de la festa de sa Pota del Rei amb les festes de moros i cristians d'altres municipis, com Sóller o Pollença. S'ha de dir que, si bé l'Ajuntament anomena inicialment l'esdeveniment com festa de sa Pota del Rei, el mateix regidor de Joventut i Festes l'esmenta en el programa del 2009 com a festa de moros i cristians.¹² A més, la mateixa societat inquera també l'anomena sovint així. Fins i tot els diferents mitjans de comunicació locals o autonòmics que n'han fet ressò en alguna de les seves edicions tendeixen a denominar-la també festa de moros i cristians a Inca. Aquesta confusió ens sembla perillosa per diferents motius que exposarem a continuació.

La denominació de moros i cristians és controvertida, ja que les festes de moros i cristians de Sóller i Pollença rememoren fets del segle XVI, mentre que a Inca es rememoren fets que varen ocórrer al segle XIII. Utilitzar la mateixa denominació per a dos esdeveniments significativament diferents i ambientats en èpoques històriques tan llunyanes podria ser nociva perquè el context històric és diferent. Si les festes de moros i cristians celebren la defensa d'un atac pirata, la festa de sa Pota del Rei rememora la conquesta d'Inca per part de Jaume I. Aquest apunt que sembla ser anecdòtic, en el fons implica diferències substancials, ja que no és el mateix recordar la defensa d'un poble davant un atac pirata que recordar la conquesta que implica inevitablement una expansió territorial, comercial i un element colonitzador que ve implícit en el fet mateix de la conquesta.

Igualment, la creació d'una festa *ex novo* que, per la seva forma, recorda de manera tan clara altres celebracions de moros i cristians fa la impressió al conjunt de societat mallorquina que els inquers i inquieres estan intentant apropiarse d'una tradició que no els és pròpia. Intentant, a més, crear una festa sense cap fonament, i amb un punt “xavacà”, pel que fa a l'ambientació, molt semblant al de la III Fira de novembre, als vestuaris poc cuidats i un fil musical amb melodies del segle XXI, tals com “A por ellos, oé!” o “Lloraré las penas” de David Bisbal.

Aquests elements res tenen a veure amb la forma i qualitat amb què es duen a terme a les festes de moros i cristians a altres municipis de l'illa que ja duen més temps consolidades, amb la humiliació que això comporta per a la nostra localitat.

Lligada a aquesta confusió es troba la següent problemàtica, en la mesura de la possibilitat d'assimilació per parts dels inquers dels fets representats com a certs. Ja hem exposat al punt anterior que la batalla, que és l'acte vertebrador de la festa, no és real. Encara que l'Ajuntament ha incidit que la festa barreja la història i la llegenda, com hem dit aquest aclariment sols el trobam en el programa de festes de 2008, i a més, l'any 2011, el programa de festes diu que la festa és “una recuperació de la nostra història”.¹³

Si durant un període considerablement llarg de temps aquesta festa aconseguís arrelar, no seria difícil que els inquers considerassin la batalla entre Benahabet i Jaume I com a real, com a històrica. De fet, prova d'això són algunes declaracions que hem trobat als vídeos penjats a Youtube, on en general tots els entrevistats consideren que la festa és una commemoració d'un fet històric real. Entre d'altres, destacam el testimoni d'una jove cristiana que assumeix el fet històric de la batalla i el rol de vencedors que tengueren els cristians, tot dient: “Qui som nosaltres per a canviar la història?”

Alonso Zurera, qui interpretà Jaume I l'any 2011, fa les següents declaracions: “Diuen que hi va haver una batalla aquí i que [Jaume I] va ser el guanyador.”

Tot i que som conscients que les entrevistes estan realitzades en el si de la festa i que això implica que els entrevistats estan parlant des del rol que representen, creim que és un fet simptomàtic de certa confusió per part dels participants que totes les declaracions facin palesa una assimilació de la batalla com a quelcom que succeí en realitat.

En darrer lloc, i no per això menys important, cal exposar el que anomenam aquí l'impacte social de la festa. Algunes de les crítiques realitzades anteriorment ja podrien incloure's dins aquest apartat d'impacte social, tals com la confusió amb altres festes de l'illa o l'assimilació dels fets narrats a la festa com a fets reals. Ara bé, separam aquesta de les altres per tal de donar-li una rellevància especial.

Quan ens referim a l'impacte social que té qualsevol acte, bé sigui d'iniciativa privada com pública, l'entenem com la repercussió que aquest pugui tenir dins la consciència col·lectiva, encara que aquesta sigui sovint imperceptible. La festa de sa Pota del Rei, en tant que s'insereix dins un marc i un context socials, també té un impacte i, fins i tot, podríem dir que unes repercussions negatives quant al missatge que transmet.

Aquestes repercussions vénen derivades de diversos aspectes. El primer aspecte resideix en la denominació generalitzada de la festa com a moros i cristians i, en concret, de l'ús de la paraula *moro* contraposada a la de *cristià*, amb allò que aquest fet pot suposar a la nostra ciutat.

Els parlants legitimen, en el seu ús, el significat de les paraules. Així doncs, el mot *moro* s'usa popularment per referir-se als musulmans en general (independentment del seu lloc d'origen), o als magribins en concret. Així és com ho recullen tant el *Diccionari català-valencià-balear* com el *Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans*:¹⁴

moro -a

- 1 adj. i m. i f. [LC] [FL] [AN] [ISL] pop. Magrib.
- 2 adj. i m. i f. [LC] [ISL] Musulmà 1.
- 2 m. [LC] fer moros Cisar 2.2.
- 3 m. [LC] [JE] [AN] moros i cristians a) Festa que se celebra a diversos indrets del País Valencià en la qual diferents comparses escenifiquen la victòria dels cristians sobre els musulmans en el temps de la Reconquesta.
- 3 [LC] [JE] moros i cristians b) Joc infantil entre dos equips arreglats l'un davant de l'altre.
- 4 m. [ZOP] Gessa.

No obstant això, el concepte de moro té unes connotacions que violenten l'ésser de la persona a qui li és atribuït. Moro és un concepte que és totalment buit de contingut, ja que com hem dit no refereix cap classe de persona en particular, sinó que s'aplica de manera generalitzada a un col·lectiu no gens homogeni entre si. Així doncs, podem tenir persones anomenades moros que practiquen la religió musulmana i d'altres que no. Podem tenir gents que vénen d'Àfrica o països àrabs que són anomenats moros i d'altres, no. Amb això, el que volem dir és que empram

¹² Programa de festes sants Abdon i Sant Senén any 2009, pàg. 41.

¹³ Programa de festes de Sant Abdon i Sant Senén any 2011, pàg. 2.

¹⁴ <http://dcvb.iecat.net/>
<http://dlc.iec.cat/>

el concepte moro de manera arbitrària i que el seu ús sempre posa de manifest una desconexió cap al qui anomenam com a tal. A més, el concepte té connotacions negatives, per norma general, a qui se li aplica.

El marc ampli de la celebració de la festa és Inca com a municipi. Inca, com a tal, a dia d'avui ha esdevingut un municipi on diferents cultures i gents vengudes d'arreu intenten conviure i dur endavant el seu dia a dia. La immigració, per molt que es vulgui fer creure, sempre és bona. Contribueix a l'enriquiment de la cultura i econòmicament és senyal de bonança el fet que n'hi hagi. Ara bé, important perquè aquesta immigració sigui bona per al lloc d'acollida és la integració que fem d'ells. Aconseguir integrar diferents costums i cultures és una tasca complexa on s'han de posar d'acord totes les parts implicades. Sovint sentim a dir que els immigrants no es volen integrar. Però nosaltres venim a dir que, moltes vegades, som els que suposadament som d'aquí els que posam més dificultats perquè això passi. Sense anar més enfora, aquesta festa que aquí ens ocupa considerem que és una dificultat per a aquesta integració o que, si més no, tampoc hi ajuda gaire.

Intentem per un moment fer un petit experiment mental en el qual nosaltres assumim el rol d'una persona que emigra a un país àrab, amb cultura totalment diferent a la nostra, on les coses funcionen diferent a com hi estam acostumats. Un bon dia, et despertes i veus que els teus veïnats àrabs han decidit inventar una festa on apareixen cristians que són caricaturitzats, i fins i tot podríem dir que ridiculitzats. Finalment, acabes per assabentar-te que la festa no té un contingut històric vertader, però que la gent comença a assumir la festa com a real. Ens sentiríem a gust de participar-hi? Amb això no volem dir que no es pugui donar el cas que algú d'origen àrab o de religió musulmana no pogués participar a la nostra festa. Sols volem posar de manifest que aquesta festa, d'entrada, té un biaix d'exclusió cap a una part de la societat inquera immigrant que, en tant que viuen aquí, són d'aquí com qualsevol inquer o inquera.

5. Epíleg

Com a conclusió d'aquest article, ens centrarem bàsicament en l'objectiu no assolit per part de l'Ajuntament de crear "esperit de poble" entre els inquers i inquieres, ja que el considerem principi bàsic en la creació d'una festa.

De totes maneres, és cert que a Inca, per les seves característiques sociodemogràfiques, és difícil que hi hagi un "esperit de poble", per la dificultat de concebre un passat comú per al conjunt de societat inquera i per l'heterogeneïtat que la caracteritza.

No obstant això, no és impossible el gest de "fer poble", per al qual és necessari un mínim sentiment de pertinença o, si més no, d'integració.

Tot i que no ens uneixi un passat comú, sí que ho fa la quotidianitat, en tant que caminam pels mateixos carrers, portam els fills a les mateixes escoles o feim cua al metge asseguts a la mateixa butaca.

L'anàlisi que hem duit a terme pot desencontrar els inquers i inquieres pel que fa a la celebració d'aquesta festa o ofendre els que públicament hi participen i gaudeixen d'ella. No era aquesta la nostra intenció. Creim que és de justícia dir tot el que hem dit aquí, ja que un no pot canviar la història i el seu sentit voluntàriament. Ara bé, tampoc és el nostre objectiu desanimar els inquers i inquieres de celebrar les seves festes patronals, ans al contrari. Volem animar a tots i totes a crear unes festes populars inclusives, participatives i on hom pugui gaudir.

6. Bibliografia

- ALBERT-LLORCA, M.; GONZÁLEZ, J., (eds.), *Moros y cristianos*, Presses Univ. Du Mirail, 2003.
- ALCOVER, A. M., *Rondalles mallorquines d'en Jordi des Recó, TOM V*, Moll, Palma, 1972 (pàg. 107).
- BRISSET MARTIN, D., "Fiestas hispanas de moros y cristianos. Historia y significados", dins *Gazeta de Antropología*, núm. 17, 2001.
- CASASNOVAS CAMPS, M. A., *Història de les Illes Balears*, Moll, Palma, 1998.
- CATEURA BENNÀSSER, P., *Mallorca en el segle XIII*, El Tall, Palma, 1997.
- ENSENYAT, G. (et. al.), *Mallorca Medieval*, March editor, Barcelona.
- DDAA, *Història de Mallorca. Volum I*, Moll, Palma, 1989.
- IBN 'AMIRA AL-MAHZUMI, *Crònica àrab de la conquesta de Mallorca*, Edicions UIB, Palma, 2008.
- LLABRÉS, P.; ROSSELLÓ, R., *Inca en la història (1229-1349)*, Ajuntament d'Inca, Inca, 1998.
- MOLL I SERRA, M., (dir.), *Història de les Illes Balears*, Documenta Balears, Palma, 2000.
- PIERAS, G., *Breu història d'Inca*, Ajuntament d'Inca, Inca, 1986.
- PIERAS, G., *Llegendes i tradicions d'Inca, Volums 1 i II*, Lleonard Muntaner, Palma, 1998.
- QUINTANA, A.; CALAFAT, R., *La pervivència del rei En Jaume*, Documenta Balear, Palma, 1992.
- VINAS, A. R., *La conquesta de Mallorca*, Moll, Palma, 2007 (pàg. 68).
- XAMENA FIOL, P., *Història de Mallorca*, Moll, Palma, 1991.

7. Webgrafia i recursos audiovisuals

Vídeos:

Ajuntamentinca (23/07/2012), *Festa Pota del Rei 2012*, recuperat el 13/12/2013 des de: <http://www.youtube.com/watch?v=Jdw147MhWrE>

Ajuntamentinca (25/07/2011), *Festa Pota del Rei 2011.mpg*, recuperat el 13/12/2013 des de: http://www.youtube.com/watch?v=n1P6FmTc_cQ

Ajuntamentinca (29/07/2013), *Festa de sa Pota del Rei 2013*, recuperat el 13/12/2013 des de: <http://www.youtube.com/watch?v=1y86Jxtd8hU>

RTVMallorca (24/07/2011), *Festa de sa Pota del Rei a Inca*, recuperat el 13/12/2013 des de: <http://www.youtube.com/watch?v=3BFIJDVi-9c>

Ajuntamentinca (13/07/2012), *Elecció Jaume I i Benhabet, festa de sa Pota del Rei*, recuperat el 13/12/2013 des de http://www.youtube.com/watch?v=3iPIA7_MpIE

RTVMallorca (1/08/2010), *Festa Sa Pota del Rei*, recuperat el 13/12/2013 des de: <http://www.youtube.com/watch?v=dM23IHhycDM>

dBalears (26/07/2011), “Moros i Cristians a Inca”, recuperat el 13/12/2013 des de: <http://www.youtube.com/watch?v=i5jnp2L-BY>

chispitas24 (28/07/2009), *Moros y Cristianos Inca '09*, recuperat el 13/12/2013 des de: <http://www.youtube.com/watch?v=8x6b7yzerHE>

J. Lladó (23/07/2011), *Jaume I puede con Benhabet*, recuperat el 13/12/2013 des de: <http://ultima-hora.es/video/moros-y-cristianos-en-inca.html>

Prensa:

Dbalears, M. Payeras (27/07/2009), “Moros i Cristians per a tots!”, recuperat el 13/12/2013 des de <http://dbalears.cat/actualitat/balears/moros-i-cristians-per-a-tots.html>

Última Hora, A. Pol (28/07/2013), “Moros y cristianos se enfrentan en Inca”, recuperat el 13/12/2013 des de <http://ultimahora.es/mallorca/noticia/noticias/part-forana/moros-cristianos-enfrentan-inca.html>

Inca Avui, Norka M. López (24/07/2011), “El enfrentamiento entre Benhabet i el rey Jaume I (...)”, recuperat el 13/12/2013 des de <http://incaavui.com/2011/07/24/el-encuentro-entre-benahabet-y-el-rey-jaume-i-anima-a-una-multitud-en-inca-que-celebro-la-festa-de-sa-pota-del-rei/>

Diario de Mallorca, Pep Córcoles (30/07/2013), “Los sarracenos mataban cristianos de cinco en cinco”, recuperat el 13/12/2013 des de <http://www.diariodemallorca.es/part-forana/2013/07/30/sarracenos-mataban-cristianos-cinco-cinco/863868.html>

Última Hora, Amalia Estabén (22/07/2012), “Victoria de los cristianos”, recuperat el 13/12/2013 des de <https://picasaweb.google.com/gentdarmes/Prensaauthkey=Gv1sRgCMSRw9DbnPLpfA#5777985866100288978>

Diccionaris en línia:

<http://dcvb.iecat.net/>

<http://dlc.iec.cat/>

www.diccionaris.cat